

ב"ה

פרשת וארא

"חרטומי מצרים"

וארא ז, יא.

ביציאת מצרים נוצר "חוק חינוך חובה"

כאשר לומדים מה שמסופר בתורה אודות אופן הלימוד דחכמת מצרים - רואים שבנוגע לניצול כח שכלו של האדם ישנו שינוי עיקרי שנתחדש באופן הלימוד דחכמת התורה (להבדיל מחכמת מצרים) :

...במצרים היה הסדר שכללות הענין דלימוד חכמת מצרים היה מוגבל לאנשים מיוחדים בלבד, שהם היו "חרטומי מצרים", "אצטגניני פרעה", וכיוצא בזה. וביחס לשאר תושבי מצרים היה ענין החכמה כ"ספר החתום", כלומר, שלא ניתנה להם גישה לכללות הענין דחכמת מצרים. ולכן, כאשר היתה ניתנת הוראה מסויימת לתושבי מצרים - היתה הוראה זו באופן של פקודה, כלומר, שהם מוכרחים לעשות כן בפועל מבלי להבין זאת בשכלם, ויתירה מזו: מלכתחילה אומרים להם שגם בעתיד לא יבינו זאת בשכלם, מכיון שכללות הענין דהבנה והשגה שייך לחרטומי מצרים (וכיוצא בזה) בלבד, ולא לפשוטי העם.

אבל אצל בני ישראל - הנה מיד כאשר בני ישראל קיבלו את התורה לאחרי צאתם ממצרים ("בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה") נצטוו כל בני ישראל לעסוק בלימוד התורה באופן של הבנה והשגה.

ובפשטות: כאשר בני ישראל שמעו את "עשרת הדברות" מהקב"ה (שבהם כלולים כל עניני התורה), ... - שמעו זאת כל בני ישראל (ששים ריבוא בני ישראל - מבין עשרים שנה ומעלה, ונוסף לזה גם נשים וטף) ביחד עם משה רבינו בשוה, כלומר, שהתורה כולה ניתנה לכל אחד ואחד מישראל, אפילו לפשוט שבפשוטים.

וענין זה נפעל - כאמור - תיכף ומיד בנתינת התורה, שאז נעשו בני ישראל לעם - "היום הזה נהיית לעם גו", והדבר נפעל עד סוף כל הדורות, "את אשר ישנו פה גו' ואת אשר איננו פה", כפירוש רש"י: "דורות העתידים להיות", כמבואר בארוכה בפרקי דרבי אליעזר[1].

ולכן, החיוב דתלמוד תורה מוטל על כל אחד ואחד מישראל, מראשיכם שבטיכם עד חוטב עציך ושואב מימך. ובלשון הרמב"ם[2]: "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול שתשש כחו. . . שנאמר והגית בו יומם ולילה". ואפילו "עם הארץ" חייב בתלמוד תורה - לכל הפחות "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", ובזה "קיים מצות לא ימיש ספר התורה הזה מפיו"[3], כמדובר כמה פעמים שאותם רגעים שעוסק בלימוד התורה מתפשטים הם וחוזרים במשך כל שעות היום (הן השעות דאור היום והן השעות דחשכת הלילה כו'), כך שכל היום כולו חזור בלימוד התורה - "לא ימיש גו".

וזהו החידוש שנתחדש במתן תורה - היפך הנהגת מצרים: בני ישראל חיו בארץ מצרים במשך כמה דורות, ויכלו (לכאורה) להיות מושפעים מהאווירה שהיתה בארץ מצרים (שכללות ענין השכל וההתבוננות כו' שייך לחרטומי מצרים בלבד, ולא לכל העם) - ולכן, מיד בצאתם ממצרים ניתנה להם ההוראה והציווי לעסוק בלימוד התורה באופן של הבנה והשגה, כלומר, שכל אחד ואחד צריך לנצל את שכלו כדי להבין ולהשיג את עניני התורה, ולא לחשוב שהבנה שכלית שייכת לאנשים מיוחדים בלבד, ושאר כל העם צריך לדעת רק את מסקנת הדברים בנוגע לפועל.

ועד כדי כך - שתיכף ומיד כשהתינוק מתחיל לדבר אזי אביו מלמדו תורה. אמנם התחלת הלימוד היא רק לפי ערך שכלו של תינוק שהתחיל לדבר, אבל לאידך, אומרים לו לכתחילה שלומדים אתו "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", כלומר, שלימוד זה הוא באופן של התחלה וכלל, הכולל את כל הפרטים - כל התורה כולה, "תורה צוה לנו משה", שהיא ניתנת לכל אחד ואחד מישראל באופן ד"מורשה קהלת יעקב".

...והנה, הנקודה האמורה לעיל (שכל אחד ואחד צריך לנצל את כח שכלו במילואו, ולא להסתפק בידיעת מסקנת הענין בנוגע לפועל) מביאה לידי נקודה נוספת - שכאשר הקב"ה מעניק לאדם ידיעות מיוחדות בשטחים שונים (ועל דרך זה כאשר מעניק לו דברים גשמיים), אין לו להחזיק זאת רק לעצמו, אלא אדרבה: "טוב עין הוא יבורך", כלומר, לא זו בלבד שאינו מסתיר ומונע זאת מפני הזולת, אלא אדרבה: הוא משתדל ששכלו וידיעותיו יהיו לתועלת הכלל - היפך הנהגת חרטומי מצרים, שהסתירו והעלימו את ענין החכמה (שלהם) מפני פשוטי העם.

וכמודגש בהלכות תלמוד תורה[4]: "מצוות עשה של תורה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים כו". כלומר, שצריך ללמד תורה לכל אחד ואחד שביכולתו ליצור עמו מגע, ומובן, שלימוד התורה עם הזולת צריך להיות באופן שהלימוד יבוא לידי מעשה בפועל בהנהגתו היום-יומית, שזה נפעל - לכל לראש - על ידי זה שמראה "דוגמא חיה מהנהגתו האישית, שממנו יראו וכן יעשו.

...גם בדורנו זה מצינו הנהגה דומה - "שיריים" משנים קדמוניות - אצל ה"רופאים" : כאשר פונים לרופא בבקשת עצה או תרופה כו' - נוהג הרופא לכתוב זאת באופן של רמז בלבד (נקודות וקוין כו'), כך שמלבד הרופא והרוקח לא יבין אף אחד מה מרומז בסימנים אלו!

-אין כוונתי לפגוע חס ושלום ברופאים, ובפרט כאשר זקוקים (בעת צרה) לקבל על ידם עזר וסיוע, ותבוא עליהם ברכה, אלא הכוונה להראות רק שגם בדורנו זה נשארו "שיריים" מאופן ההנהגה בשנים קדמוניות - להעלים את ענין החכמה כו' מפני המון העם.

ולאידך - נהוג כבר שנוסף על הרמזים והסימנים בשפתם של הרופאים, כותבים גם בלשון המובן לכל אדם כיצד צריכים להשתמש בתרופה זו, באיזו תדירות צריכים לקחת את התרופה, וכיוצא בזה.

וזוהי ההוראה בנוגע לפועל - שכאשר הקב"ה מעניק לאדם ענין מיוחד (ידיעות נעלות בתורה), עליו להשתדל לגלות ולפרסם זאת לכל, ולא באופן של צמצום ורמז כו', אלא אדרבה: ביד רחבה, ובאופן של הפצה.

משיחת יו"ד שבט

תו"מ ה'תשמ"ג ח"ב ע' 894

[1] פרק מ"א.

[2] הל' ת"ת א, ח.

[3] מנחות צט, ט.

[4] רמב"ם הל' ת"ת א, ב. הל' ת"ת לאדה"ז א, ח.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח זוגותו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבי"ה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה